

Aan: Gemeenteraad Hardenberg
c.c. : College van B&W
Gemeentesecretaris/Directieteam (DT)
Griffie
Sectie/Afdelingshoofden
Media/NVRR/DLR
Accountant PWC

Rekenkamer Gemeente Hardenberg

Postadres: Postbus 500
7770 BA HARDENBERG

Secretariaat tel: (0523) 280 352

Fax: (0523) 268 106

E-mail: rekenkamer@hardenberg.nl

Hardenberg, 5 november 2008

Ons kenmerk: 001/2008

REKENKAMERBRIEF nr. 5: Rioolrechten.

Geachte dames en heren,

Inleiding:

Bij de vergelijking van cijfers in de zgn. Coelo Atlas (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) alsmede de cijfers van het CBS inzake kosten en baten inzake rioolrechten, viel het de rekenkamer op dat de rioolrechten van de gemeente Hardenberg afwijken van die van andere gemeenten. De lasten voor de burger zijn naar verhouding hoog. Reden voor de rekenkamer om hier met een kritische blik naar te kijken. Deze rekenkamerbrief beperkt zich tot een analyse van de genoemde cijfers en is niet bedoeld als een uitputtende analyse van het rioolbeleid.

De vraagstelling inzake dit onderzoek is:

1. Zijn de tarieven voor rioolrechten in de gemeente Hardenberg afwijkend van de tarieven die in Overijssel gebruikelijk zijn?
2. Zijn de kosten die de gemeente maakt in verband met haar taak op dit gebied afwijkend van de kosten bij andere gemeenten?

Samenvatting van de resultaten:

De tarieven voor de rioolrechten zijn in Hardenberg hoger dan gemiddeld. Dat komt door:

- *Het hoge voorzieningenniveau (bijna 100% aansluiting op het riool, ook in het buitengebied). Bij andere gemeenten ligt dit ‘kwaliteitsniveau’ lager.*
- *Een tweede kwalitatieve verschil is de afkoppeling van het hemelwater - waarmee Hardenberg vooroploopt - vergeleken bij andere gemeenten.*
- *De meerkernigheid wordt als een derde verklaring voor het hogere tarief genoemd. De (soms) complexe infrastructuur die hier het gevolg van is, zou kostenverhogend zijn. Vanuit de cijfermatige analyse hebben we dit echter niet kunnen aantonen.*
- *Naar verwachting zullen in Nederland de tarieven voor de rioolrechten tussen 2007 en 2015 verdubbelen. Wanneer het in 1996 gestarte beleid slaagt zal deze sterke stijging in belangrijke mate aan Hardenberg voorbij gaan.*

1. Algemene informatie.¹

Tegenwoordig wordt bij riolering vaak gedacht aan maatregelen ter bescherming van het milieu, toch heeft riolering van oorsprong een heel andere functie, namelijk volksgezondheid. Vroeger loosden mensen hun fecaliën en afvalwater in de vrije natuur. Naarmate mensen zich steeds meer in grotere gemeenschappen gingen vestigen werd dit echter een probleem in verband met de verspreiding van ziekten. De eerste primitieve vorm van riolering bestond uit open goten langs de wegen. Hiermee was het probleem echter nog niet opgelost, want deze goten waren besmettingshaarden van ziekten. Later werden de afvoeren ondergronds aangebracht, wat een aanzienlijke verbetering betekende ten aanzien van de hygiëne. Door de eeuwen heen hebben deze primitieve rioleringsystemen zich ontwikkeld tot de rioolstelsels zoals wij die nu kennen. Toch staan de ontwikkelingen op dit gebied nog steeds niet stil. Regelmatige innovaties in de inzameling en het transport van afvalwater zorgen voor een beter milieurendement, lagere kosten, etc.

Iedere gemeente heeft een wettelijke plicht voor aanleg en beheer van riolering op haar grondgebied. Sinds 1993 is iedere gemeente tevens verplicht periodiek een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) op te stellen. De planperiode is niet in de wet gedefinieerd, maar een periode van vier of vijf jaar is gebruikelijk.

Kort samengevat staat in het GRP wat de huidige situatie van de riolering is, wat de gewenste situatie is, hoe men van de huidige situatie naar de gewenste situatie wil komen, wat u dat gaat kosten en hoe dit gefinancierd zal worden. Het GRP is een strategisch plan: alleen de hoofdlijnen worden erin weergegeven. De nadere technische uitwerking vindt plaats in het Basisrioleringsplan (BRP).

Er worden twee typen riolering onderscheiden: Vrijvervalriolering en drukriolering.

- Vrijvervalriolering bestaat uit grote (meestal betonnen) rioolbuizen die met een dusdanig afschot worden gelegd dat het afvalwater onder invloed van de zwaartekracht in de gewenste richting stroomt. Het afvalwater loopt naar een rioolgemaal, van waaruit het verder gepompt wordt. Vrijvervalriolering komt het meest voor in stedelijke gebieden. Via vrijvervalriolering kan zowel afvalwater als hemelwater afgevoerd worden.
- Drukriolering (ook wel persriool genoemd) bestaat uit dunne, kunststof buizen, waar het afvalwater met een pomp doorheen gepompt wordt. Drukriolering wordt vaak toegepast bij transport over grotere afstanden, bijvoorbeeld in buitengebieden. Ook op plaatsen waar het leggen van buizen onder het juiste afschot niet mogelijk is, kan drukriolering toegepast worden. Op drukriolering mag geen hemelwater aangesloten worden, omdat de capaciteit van de buizen en pompen niet berekend is op dergelijke piekaanvoeren.

¹ Openbare werken voor raadsleden. Uitgeverij Avviato Assen 2005

2. Het Wettelijk kader.

2.1. Wet milieubeheer.

De Wet milieubeheer (Wm) is een kaderwet waarin zeer veel aspecten van het milieubeleid geregeld worden. Doel van deze wet is het beschermen van het milieu. De gemeente is op grond van de Wm verplicht te zorgen voor de inzameling en afvoer van afvalwater binnen het eigen grondgebied (de zogeheten zorgplicht). In de praktijk komt dit neer op een verplichting voor de aanleg en beheer van riolering.

De wetgever heeft zich echter ook gerealiseerd dat 100% aansluiting op de riolering zou leiden tot maatschappelijk onverantwoorde kosten. De Wm biedt daarom aan Gedeputeerde Staten (GS) de mogelijkheid om gemeenten voor bepaalde percelen ontheffing te verlenen van de zorgplicht. Het is aan GS voorbehouden om te bepalen boven welke kostengrens zij ontheffing verleent van de zorgplicht. Deze normbedragen verschillen per provincie. Wanneer een gemeente ontheffing heeft gekregen van de zorgplicht voor een bepaald perceel, gaat de verplichting voor de inzameling van het afvalwater over op de eigenaar van het perceel. In Hardenberg zijn slechts enkele percelen (± 3) niet op het riool aangesloten.

2.2. Wet verontreiniging oppervlaktewateren

De Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo) heeft als doel het tegengaan van vervuiling van oppervlaktewater. Het lozen van stoffen op het oppervlaktewater is daarom alleen toegestaan met een vergunning. Dit geldt ook voor het lozen van afvalwater via een riooloverstort. Hiervoor is een Wvo-vergunning nodig van het waterschap (of bij rijkswateren de Minister van Verkeer en Waterstaat). In deze Wvo-vergunning worden voorwaarden opgenomen ten aanzien van toegestane hoeveelheden en frequentie van de lozingen en de kwaliteit van het afvalwater. De vergunningsvoorwaarden kunnen daardoor van invloed zijn op bijvoorbeeld de dimensionering van de riolering.

Ook burgers kunnen te maken krijgen met de Wvo. Met ingang van 1 januari 2005 zijn ongezuiverde huishoudelijke lozingen op het oppervlaktewater namelijk niet meer toegestaan. Dit betekent dat bij deze percelen riolering aangelegd moet worden, of dat een afvalwaterbehandelingsinstallatie bij de woning geplaatst moet worden. Voor de percelen waarvoor de gemeente ontheffing van de zorgplicht heeft gekregen, moet de burger zelf zorgen voor het aanleggen van een voorziening.

2.3. Wet bodembescherming

De Wet bodembescherming (Wbb) heeft als doel de bodem inclusief het grondwater te beschermen. In de Wbb is bepaald dat Provinciale Staten grondwaterbeschermingsgebieden aanwijzen, waar speciale eisen gelden ter bescherming van de kwaliteit van het grondwater. De relatie met riolering ligt in de situaties waarbij afvalwater in de bodem geloosd wordt. De voorschriften voor lozingen van afvalwater in de bodem zijn vastgelegd in het Lozingenbesluit bodembescherming. Daarnaast zal lekkage van de riolering voorkomen moeten worden op basis van het algemene zorgartikel van de Wbb.

De Wbb heeft in de meeste gevallen echter geen betrekking op gemeenten, maar op bewoners van ongerioleerde percelen die hun afvalwater in de bodem lozen. Met ingang van 1 januari 2005 zijn ongezuiverde huishoudelijke afvalwaterlozingen in de bodem namelijk niet meer toegestaan. Gemeenten zijn het bevoegd gezag ten aanzien van de controle op deze zgn. bodemlozers.

2.4. Gemeentewet

Artikel 229 van de Gemeentewet vormt de basis voor de mogelijkheid tot het heffen van rioolrecht. In de paragraaf 'Financiering' wordt hier nader op ingegaan.

3. Actuele ontwikkelingen

3.1. Van gemengd stelsel naar gescheiden stelsel

In het verleden kende men slechts één soort riolering, namelijk het gemengde rioolstelsel. Het woord 'gemengd' slaat op het feit dat via een gemengd riool zowel hemelwater als afvalwater afgevoerd wordt.

Een gemengd riool is het meest eenvoudige systeem, maar heeft een aantal belangrijke nadelen. Doordat schoon hemelwater in het riool gemengd wordt met afvalwater, moet het vervolgens afgevoerd worden naar een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) om gezuiverd te worden. Dat betekent dat het hemelwater op een kostbare manier getransporteerd en gezuiverd wordt, om vervolgens in het oppervlaktewater terecht te komen! Bovendien moet de capaciteit van de RWZI afgestemd zijn op piekaanvoeren ten gevolge van hevige regenbuien. Om bovenstaande redenen is in de afgelopen jaren het gescheiden rioolstelsel steeds meer in opmars gekomen.

Bij een gemengd rioolstelsel zijn de kosten voor de gemeente hoger omdat immers twee buizen in de grond gelegd moeten worden. Toch is het niet zo dat de kosten twee keer zo hoog zijn, omdat veel werk (bijvoorbeeld graafwerk) maar één keer uitgevoerd hoeft te worden. De investeringskosten voor een gescheiden riool bedragen ongeveer 1,4 keer de kosten voor een gemengd riool. Omdat voor het waterschap of zuiveringsschap de investeringen in de RWZI en de gemalen aanzienlijk lager worden als de gemeente een gemengd rioolstelsel heeft, zijn zij soms bereid financieel bij te dragen aan de aanleg van een gescheiden rioolstelsel.

3.2. Basisinspanning

De basisinspanning is een in het begin van de jaren '90 door de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW) opgestelde aanbeveling over het beperken van de vuiluitworp uit riooloverstorten op open water. Concreet houdt de basisinspanning in dat de vuiluitworp uit riooloverstorten ten opzichte van een referentiejaar gehalveerd moet worden. Vanaf 1 januari 2005 moet iedere gemeente voldoen aan de basisinspanning.

Er zijn verschillende mogelijkheden om de basisinspanning te bereiken:

- aanleggen van (grotere) randvoorzieningen;
- vergroting van de berging in de riolering door vergroting van de diameter;
- afkoppelen van hemelwater;
- aanbrengen van pompovercapaciteit, waardoor het water sneller weggepompt kan worden.

3.3. Wet gemeentelijke watertaken

Met de wetswijziging 'verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken' (Stb. 2007, 278 ook wel wet gemeentelijke watertaken, in werking 1 januari 2008), zijn de Gemeentewet, de Wet op de waterhuishouding en de Wet milieubeheer aangepast. Het hemelwaterbeleid wordt met deze wetswijziging verankerd in de regelgeving. De aanpassingen in de drie wetten zijn als volgt:

- **Aanpassingen Gemeentewet:** de Gemeentewet is zodanig aangepast dat gemeenten betere mogelijkheden krijgen de wateropgave in bebouwd gebied aan te pakken en de kosten hiervoor te verhalen. De nieuwe rioolbelasting (rioolheffing of baatbelasting) vervangt het oude rioolrecht. Voor de rioolheffing is het retributiekarakter van de belasting losgelaten.
- **Aanpassingen Wet op de waterhuishouding:** in de Wet op de waterhuishouding zijn voor de gemeente twee zorgplichten opgenomen, een hemelwaterzorgplicht en een grondwaterzorgplicht. Deze aanpassingen worden op termijn opgenomen in de nieuwe Waterwet.
- **Aanpassingen Wet milieubeheer (Wm):** de Wm is op een aantal punten aangepast. Zo zijn een aantal begripsbepalingen en de gemeentelijke zorgplicht uit de Wm (artikel 10.30) verduidelijkt en wordt de gemeente de mogelijkheid geboden om bij verordening regels te stellen aan het lozen van afvloeiend hemelwater en grondwater. Daarnaast is het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) verbreed met grond-en hemelwater en is een voorkeursvolgorde voor de omgang met afvalwater geïntroduceerd.

De wet definieert en verheldert de taak van gemeenten voor wat betreft afvloeiend hemelwater en grondwater. Daarmee verduidelijkt de wet ook de rolverdeling van gemeente, waterschap, provincie en de burger (perceeleigenaar). Voor invoering van de rioolheffing geldt een overgangsregeling tot 1 januari 2010. Gemeenten moeten verder binnen 5 jaar na inwerkingtreding een 'verbreed' gemeentelijk rioleringsplan (GRP) vaststellen. De verwachting is dat de verbrede zorgplichten in het algemeen tot een kostenstijging zullen leiden.

4. Financiering

4.1. Toenemende kosten

De afgelopen jaren hebben gemeenten te maken gekregen met een forse stijging van de kosten voor rioleringen. Eerst kreeg men te maken met maatregelen voor de basisinspanning en de aansluiting van het ongerioleerde buitengebied. Ook het afkoppelen van hemelwater en het aanleggen van gescheiden rioolstelsels zorgt voor extra kosten. Daarbij komt nog dat veel gemeenten in de komende jaren te maken krijgen met een forse piek in de vervangings-investeringen, omdat kort na de tweede wereldoorlog veel riolering is aangelegd en na 40 tot 60 jaar vervanging noodzakelijk is.

4.2. Rioolrecht

De belangrijkste financieringsbron voor de kosten die gemaakt worden voor onderhoud en vervanging van riolering is het rioolrecht. De basis voor het heffen van rioolrecht ligt in artikel 229 van de Gemeentewet. Om rioolrecht te kunnen heffen moet daarnaast door de gemeenteraad een rioolrechtverordening vastgesteld zijn.

Rioolrecht is een retributie. Dit betekent dat de opbrengst van het rioolrecht in principe niet hoger mag zijn dan de kosten die gemaakt worden voor het onderhoud en beheer van de riolering, al is het onder voorwaarden wel toegestaan om een tijdelijke rioleringsreserve te vormen. Het feit dat rioolrecht een retributie is, betekent ook dat er een duidelijke relatie moet zijn tussen de heffing van het rioolrecht en het profijt dat de heffingsplichtige heeft. Het behoeft geen toelichting dat dus geen rioolrecht geheven kan worden over een perceel dat niet op de riolering is aangesloten. In het GRP wordt de hoogte van het rioolrecht voor de planperiode grofweg aangegeven, al zal het werkelijke rioolrecht pas bij de jaarlijkse begrotingsbehandeling vastgesteld worden. Bij het vaststellen van de hoogte van het rioolrecht is het van belang dat men zich realiseert dat een langzame stijging van het rioolrecht op termijn leidt tot een hoger tarief, terwijl een snellere stijging uiteindelijk juist tot een (relatief) lager tarief leidt. Voor de gemeenteraad levert dit een tegenstrijdigheid op met de wens om de lastenstijging voor de burger zoveel mogelijk te beperken.

Een gemeente heeft keuze uit twee verschillende heffingsmaatstaven: voor gebruikers en voor eigenaren. Bij het heffen van rioolrecht van de gebruiker staan het profijt dat de gebruiker heeft van het gebruik van de riolering en de hoogte van de kosten die het gebruik veroorzaken voorop. Bij het heffen van rioolrecht van de eigenaar is de achterliggende gedachte dat een aansluiting op de riolering de waarde van het pand verhoogt. Veel gemeenten hanteren een rioolrecht dat bestaat uit een gebruikers- en een eigenarendeel.

De gebruiker van een onroerende zaak die als woning wordt gebruikt, betaalt een vast tarief. Het tarief voor belastingjaar 2008 blijft ten opzichte van belastingjaar 2007 ongewijzigd en bedraagt € 218,--. Voor niet-woningen zijn tarieven vastgesteld die afhankelijk zijn van de op de riolering geloosde hoeveelheid afvalwater. Voor winkels en kleine bedrijven zal veelal ook het minimumtarief van € 218,-- in rekening worden gebracht als ze minder dan 500 m³ afvalwater lozen op de riolering.

De laatste jaren wordt steeds meer gesproken over een tarief voor rioolrecht dat gekoppeld is aan het waterverbruik, het zogeheten waterspoor.

4.3. Riolering in nieuwbouwwijken

Ten aanzien van de kosten van riolering kunnen drie kostensoorten worden onderscheiden: de eerste aanleg, beheer- en onderhoud en vervanging. De laatste twee kostensoorten worden gefinancierd uit het rioolrecht en/of uit de algemene middelen.

De eerste aanleg van riolering in nieuwbouwingebieden wordt doorgaans echter niet betaald uit het rioolrecht, maar wordt rechtstreeks ten laste gebracht van de grondexploitatie van het betreffende gebied. Toch betalen de bewoners vanaf het begin rioolrecht. Vanuit het standpunt van de bewoners bekeken, kan het dan lijken alsof men dubbel betaalt. Toch is dat niet het geval. De bewoners betalen het rioolrecht namelijk voor het beheer en onderhoud van de riolering. Ook betaalt men mee aan de gezamenlijke voorzieningen, zoals rioolgemalen en bergbezinkbassins.

4.4. Verfijningsuitkering

Omdat de wetgeving die de verdeling van gelden uit het gemeentefonds regelde een zeer grove structuur kende — waarbij de gelden vooral werden verdeeld op basis van globale kenmerken zoals oppervlakte en inwoneraantal — ontvingen bepaalde gemeenten te weinig middelen. Om deze reden werd begin jaren '70 een aantal verfijningen aangebracht om de gelden nauwkeuriger te verdelen. Een van deze verfijningsuitkeringen is de verfijningsuitkering rioleringen.

De verfijningsuitkering riolering is een algemeen dekkingsmiddel en hoeft dus niet meegenomen te worden bij de berekening van het rioolrecht. Toch hebben verschillende gemeenten – in tegenstelling tot Hardenberg - dit wel gedaan. Op die manier wordt het rioolrecht a.h.w. kunstmatig laag gehouden. Deze factor kan de vergelijkbaarheid ernstig beïnvloeden.

De verfijningsuitkering bevindt zich in een aflopende fase. De toegang tot de regeling is afgesloten.

5. Onderzoeksgegevens

De gevolgde methodiek is als volgt samen te vatten:

1. Inventarisatie van de tarieven van de rioolrechten in Overijssel;
2. Inventarisatie van de lasten en baten in verband met riool en waterzuivering;
3. De dekkingspercentages;
4. Het verloop van het tarief in Hardenberg sinds 1994.

In de onderstaande tabel – Tabel 1 - zijn een aantal gegevens van alle Overijsselse gemeenten opgenomen, t.w. inwonertal, oppervlak en de tarieven voor rioolrechten.

Omdat de manier waarop de rioolrechten geheven worden divers zijn, is in de kolom “Berekend tarief” het bedrag weergegeven overeenkomstig de kosten voor een meerpersoonshuishouden.

Plaats	Inwonertal	Oppervlak		Tarief		Berekend tarief ³
		km ²	1 persoon	Meerpersoon	Eigenaar	
Hardenberg	58.105	317	€ 218,00	€ 218,00		€ 218,00
Tubbergen	20.724	147	€ 63,00	€ 63,00	€ 155,00	€ 218,00
Staphorst	15.899	136	€ 131,00	€ 207,00		€ 207,00
Steenwijkerland	43.127	322	€ 83,00	€ 83,00	€ 124,00	€ 207,00
Wierden	23.400	94	€ 204,00	€ 204,00		€ 204,00
Hellendoorn	36.046	139	€ 202,00	€ 202,00		€ 202,00
Twenterand	33.461	108	€ 198,00	€ 198,00		€ 198,00
Rijssen-Holten	36.584	94	€ 196,00	€ 196,00		€ 196,00
Losser	22.485	100			€ 191,00	€ 191,00
Dinkelland	26.061	177	€ 190,00	€ 190,00		€ 190,00
Hengelo	81.429	62	€ 187,00	€ 187,00		€ 187,00
Hof van Twente	35.137	215	€ 184,00	€ 184,00		€ 184,00
Olst-Wijhe	17.327	118	€ 182,00	€ 182,00		€ 182,00
Haaksbergen	24.348	105	€ 133,00	€ 182,00		€ 182,00
Borne	20.521	26	€ 176,00	€ 176,00		€ 176,00
Zwartewaterland	21.919	88	€ 138,00	€ 171,00		€ 171,00
Ommen	17.311	182	€ 162,00	€ 162,00		€ 162,00
Almelo	72.096	69	€ 162,00	€ 162,00		€ 162,00
Deventer	96.617	134	€ 155,00	€ 155,00		€ 155,00
Raalte	37.311	172	€ 149,00	€ 149,00		€ 149,00
Kampen	49.400	165	€ 148,00	€ 148,00		€ 148,00
Enschede	154.476	143	€ 146,00	€ 146,00		€ 146,00
Oldenzaal	31.416	22	€ 60,00	€ 60,00	€ 60,00	€ 120,00
Dalfsen	26.541	167			€ 115,00	€ 115,00
Zwolle	114.680	119			€ 104,00	€ 104,00
Totalen / Gemiddeld	1.116.421	3.423				
Overijssel			€ 157,59	€ 164,77	€ 124,83	€ 174,96

Tabel 1: Inwonertal, Oppervlak en tarieven rioolrechten in 2008. Bron Coelo Atlas 2008

Uit deze tabel kan op het eerste gezicht alleen maar geconcludeerd worden dat Hardenberg de hoogste plek inneemt. Een duidelijke samenhang met inwonertal, oppervlakte of meerkernig-

² Bron CBS 2007

³ Coelo Atlas - Rijksuniversiteit Groningen Faculteit Economie en Bedrijfskunde 2008

heid blijkt uit deze cijfers niet. Mogelijk zijn andere (niet onderzochte) factoren meer van invloed.

Naast het tarief is de hoogte van het kostenniveau van belang. Het staat de gemeenten immers vrij om de gemaakte kosten in het tarief te verdisconteren. Een gemeente mag geen winst maken, maar mag de financiering van de riolen ook gewoon uit de algemene middelen financieren.

In onderstaande tabel zijn (per saldo) de totale lasten voor riool- en waterzuivering en het totaal van alle baten uit rioolrechten van alle Overijsselse gemeenten in de jaren 2005 t/m 2007 weergegeven.⁴

Bedragen x € 1.000	2005		2006		2007	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Enschede	-5.414	9.494	.	.	-7.536	8.750
Hengelo (O.)	-3.488	7.149	-6.730	7.264	-6.854	7.388
Deventer	..	.	-5.511	6.173	-6.054	6.320
Hardenberg	-4.312	4.511	-4.823	4.982	-5.017	5.175
Zwolle	-5.026	4.735	-5.182	4.980	-4.994	5.475
Almelo	-4.191	4.463	-4.683	4.958	-4.715	5.082
Steenwijkerland	-3.684	3.361	-3.632	3.632	-3.923	3.923
Hellendoorn	-2.543	2.332	-2.862	2.414	-3.059	2.754
Rijssen - Holten	-1.621	2.381	-1.893	2.544	-2.897	2.897
Twenterand	-2.122	2.241	-2.134	2.275	.	.
Kampen	-2.341	2.341	-2.452	2.545	-2.701	2.817
Losser	-1.678	1.862	-2.146	2.307	-2.254	2.425
Wierden	-1.544	1.407	.	.	-2.210	1.721
Dinkelland	-2.207	1.421	-2.037	1.824	-2.035	1.836
Hof van Twente	-1.870	1.953	-1.904	1.987	-2.026	2.146
Raalte	-909	984	-1.010	1.063	-1.766	1.820
Oldenzaal	-1.719	1.816	-1.683	1.838	-1.694	1.840
Staphorst	-1.688	940	-1.618	972	-1.679	1.095
Haaksbergen	-2.232	1.395	.	.	-1.615	1.795
Zwartewaterland	-1.332	1.411	-1.407	1.506	-1.433	1.550
Olst - Wijhe	-1.221	1.027	-1.303	1.112	-1.370	1.192
Tubbergen	-1.250	1.330	-1.200	1.293	-1.318	1.473
Ommen	-1.260	1.201	.	.	-1.234	1.182
Borne	-1.142	1.440	-1.118	1.428	-1.202	1.519
Dalfsen	-923	956	.	.	-993	1.032

Tabel 2: Totale inkomsten en totale kosten

Uit deze tabel kan worden berekend in welke mate de kosten gedekt worden door de inkomsten uit rioolrechten.

⁴ Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 28 januari 2008

Dekkings-percentages Gemeenten	2005	2006	2007
Almelo	105%	104%	108%
Borne	126%	128%	126%
Dalfsen	104%		104%
Deventer		107%	98%
Dinkelland	64%	89%	83%
Enschede	175%		115%
Haaksbergen	63%		88%
Hardenberg		103%	102%
Hellendoorn	83%	85%	89%
Hengelo (O.)	205%	108%	108%
Hof van Twente	80%	69%	66%
Kampen	86%	73%	77%
Losser	108%	107%	107%
Oldenzaal	106%	109%	109%
Olst - Wijhe	62%	85%	87%
Ommen	95%		95%
Raalte	106%	104%	102%
Rijssen-Holten	145%	133%	99%
Staphorst	54%	52%	61%
Steenwijkerland	91%	95%	97%
Tubbergen	100%	104%	106%
Twenterand	105%	106%	
Wierden	91%		78%
Zwartewaterland	106%	107%	108%
Zwolle	94%	96%	110%

Tabel 3: Kostendeckingspercentages.

De dekkingpercentages van de uitgaven die uit deze tabel volgen geven aan dat niet alle gemeenten naar een 100% dekking streven. Enkele gemeenten financieren de riolering (deels) uit de algemene middelen. Hardenberg doet dit niet.

Bovendien moet hierbij opgemerkt worden dat niet alle inkomsten die als baten rioolrechten vermeld zijn uit de heffing van de rioolrechten komen.

Bij sommige gemeenten wordt hier ook de eerder genoemde verfijningsuitkering rioleringen aan toegevoegd en ook komt het voor dat de opbrengst van enkele baatbelastingen worden toegevoegd.

Voor de Hardenbergse situatie geldt dat dit niet het geval is en dat enkel de inkomsten uit rioolrechten hier vermeld worden.

Een percentage boven de 100% is overigens onder bepaalde voorwaarden legitiem. Zo mag er bijvoorbeeld gereserveerd worden voor toekomstige investeringen.

Los van de cijfers kan geconcludeerd worden dat de keuze om de riolering 100% te financieren uit de rioolrechten en ook de verfijningsregeling riolering buiten beschouwing te laten, een hoger tarief tot gevolg heeft.

Daarbij is nog voorbij gegaan aan het nagestreefde voorzieningenniveau. In het verleden is gekozen voor een hoog voorzieningenniveau. Hieronder wordt verstaan dat nagenoeg alle panden zijn aangesloten op het riool. In de periode vóór 1999 is het beleid hiertoe opgezet. Door er voor te kiezen om alles in één keer aan te leggen, was het bovendien mogelijk om de

kosten per aansluiting relatief laag te houden. In Hardenberg lag dit bedrag destijds op € 908. Slechts enkele percelen werden uitgezonderd. In andere gemeenten lag dit bedrag veel hoger. Daardoor was het ook mogelijk dit in het buitengebied door te voeren. Solidariteit was destijds de basisgedachte. We zien daar de relatief zware kapitaalslasten van terug (ruim 50% van de totale kosten).

Een tweede aspect is de zgn. afkoppeling van het hemelwater. Bijvoorbeeld geen schoon water vies maken en vervolgens weer zuiveren. Dit wordt in hoog tempo toegepast om de betaalbaarheid in de toekomst te waarborgen. Dit is vooral de laatste jaren aan de orde. Hardenberg heeft dit eerder ter hand genomen als de andere gemeenten. De stichting Rioned verwacht vanwege deze factor alleen al een stijging van het tarief van 100%.⁵

Voor een gemeente als Hardenberg met een groot oppervlak en een verspreid wonende bevolking⁶ is het opmerkelijk dat de aansluitingsgraad nagenoeg 100% is. Op basis van het zgn. DHV-rapport (± 1997) is besloten tot het aanleggen van (druk)riolering in het buitengebied en werd gestreefd alle panden in de gemeente hierop aan te sluiten.

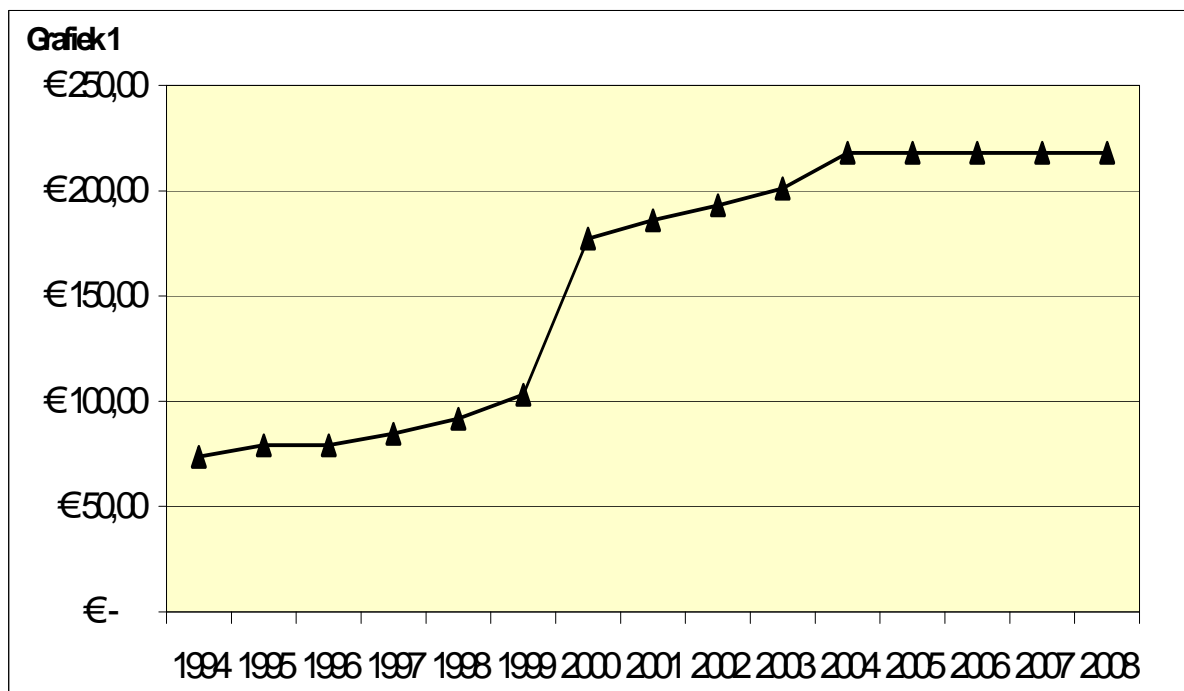
Vergadering van B&W dd 1 oktober 1996:

.... "Wel staat vast dat in de komende periode van 10 jaar inhoud moet worden gegeven aan de zorgplicht voor de riolering, hetgeen grote financiële inspanningen vraagt"

(NB. Betreft de "oude" gemeente Hardenberg).

Een van de elementen uit dit rapport was het invoeren van een model waarbij vroegtijdig het tarief toeneemt. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid al vast reserves op te bouwen die vervolgens zodanig voor de exploitatie en het onderhoud kunnen worden aangewend dat hierdoor (sterke) tariefstijgingen in de toekomst voorkomen kunnen worden.

Het verloop van het (basis) tarief sinds 1994.

⁵ Stichting RIONED is het platform, kenniscentrum en belangenbehartiger van de rioleringszorg in Nederland. Deze rioleringszorg omvat de publieke activiteiten voor de inzameling en transport van vuil water, hemelwater en mede in relatie tot het in en onder de openbare ruimte aanwezige water. Stichting RIONED richt zich primair op gemeenten.

⁶ Ook heeft de gemeente Hardenberg te maken met maar liefst 3 verschillende waterschappen.

Dit verloop van het tarief⁷ komt overeen met de beleidsdoelstelling uit 1997.

Met betrekking tot het verloop van de tarieven gedurende de afgelopen jaren is uit de tabel op te maken dat er van een forse toename sprake is.

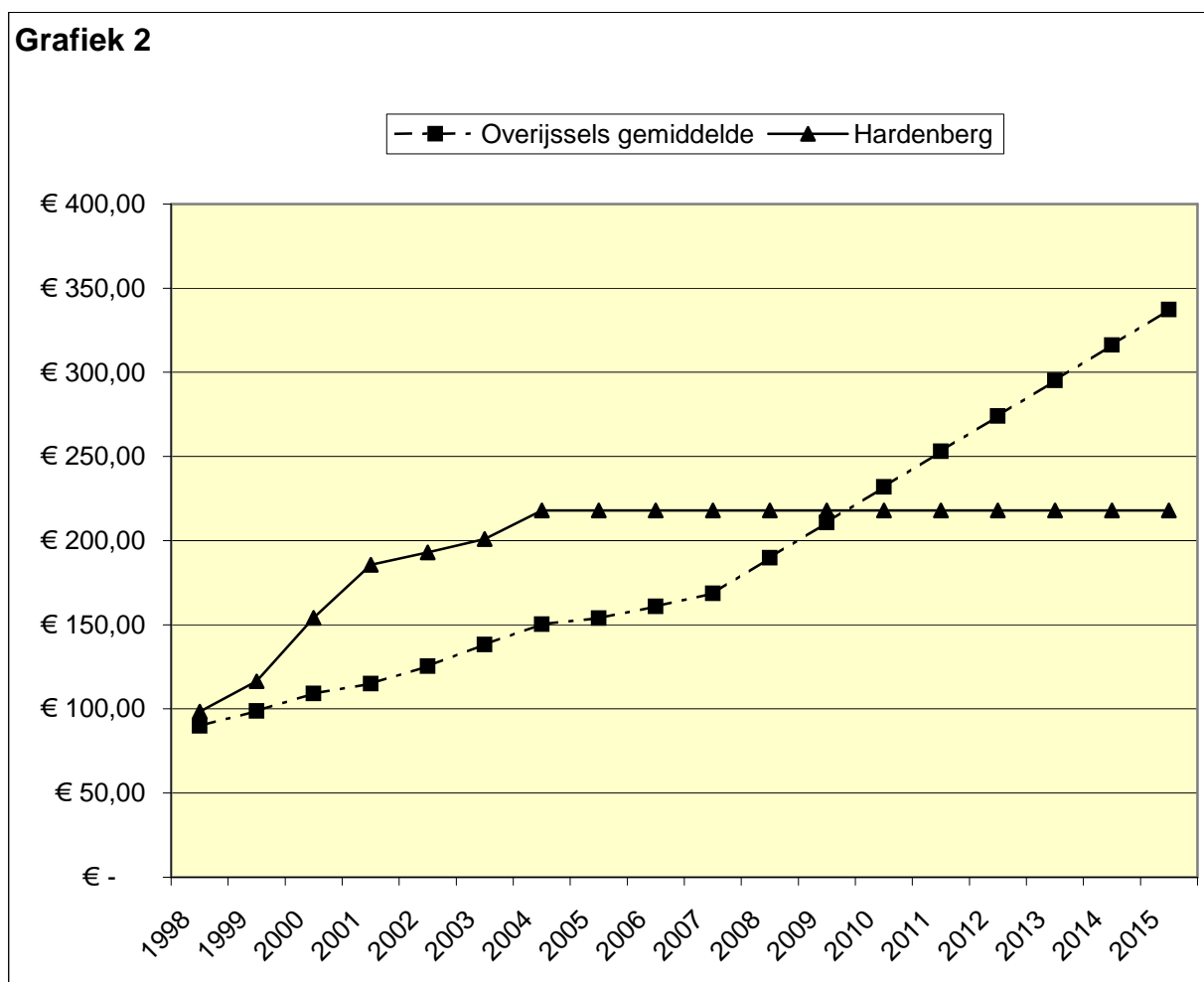
Zowel lasten als baten zijn fors toegenomen, waarbij het saldo – het deel van de kosten van de riolering dat uit de algemene middelen wordt gefinancierd - kleiner wordt.

In 2007 stelde Stichting Rioned dat de kosten (en daarmee in samenhang ook de tarieven) tot 2015 zeker zullen verdubbelen.

In de onderstaande grafiek is dit scenario uitgewerkt. De aannames zijn⁸:

- De gemiddelde Overijsselse rioolrechten nemen gelijkmatig toe van € 168,50 in het jaar 2007 tot € 337,00 in 2015;
- De rioolrechten blijven in Hardenberg constant op €218,00;

Voor de cijfers over de jaren 1998 t/m 2008 is gebruik gemaakt van gegevens van het Coelo⁹: uitblijven komen we tot de cijfers in de grafiek hieronder.

Op dit moment is nog niet met zekerheid vast te stellen of dit scenario zal uitkomen. We bevinden ons nog net iets links van het snijpunt van de twee curves. De komende 5 jaar zal duidelijk worden hoe deze ontwikkeling gaat.

⁷ Bron: Archief gemeente Hardenberg

⁸ Behoudens inflatoire prijsstijgingen.

⁹ Bron: Coelo: Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden, Groningen.

Samenvatting:

Beleidskeuzes ten aanzien van het kwaliteitsniveau (bijna 100% aansluiting op het riool, en afkoppeling van het hemelwater), alsmede de bijzondere infrastructuur, werken kostenverhogend.

Het tarief van de rioolrechten ligt daardoor nu in Hardenberg hoger dan bij andere gemeenten. De verwachting is dat de tarieven voor de rioolrechten tussen 2007 en 2015 zullen verdubbelen. Wanneer het in 1996 gestarte beleid slaagt zal de sterke stijging waarvan naar verwachting landelijk sprake zal zijn, in belangrijke mate aan Hardenberg voorbij gaan.

Op 1 januari 2008 is de Wet gemeentelijke watertaken in werking getreden. Een aantal bestaande wetten is daardoor gewijzigd. De nieuwe wet stelt gemeenten beter in staat een bijdrage te leveren aan de aanpak van watervraagstukken in bebouwd gebied. Gemeenten krijgen zorgplichten voor de inzameling en verwerking van overtollig hemelwater en grondwater, dat de perceelseigenaar niet zelf kan verwerken. De gemeenten hebben tot 2012 de tijd om beleid te formuleren over de invulling van de zorgplichten. Gemeentelijke maatregelen kunnen bekostigd worden uit de nieuwe verbrede rioolheffing.

Namens de Rekenkamer Hardenberg,
de voorzitter,

C.H. van Woerkom.

i/o

Ing. G.H.M. Masselink
ambtelijk secretaris